

SLOVENSKI GOSPODAR.

List ljudstvu v poduk.

Izhaja vsak četrtek.

List velja s poštnino vred in v Mariboru s pošiljanjem na dom za celo leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 60 kr. za četrt leta 80 kr. — Naročnina se pošilja opravitviti v stolnem farožen. Deležniki tiskovnih društev dobivajo list brez posebne naročnine.

Posamezne liste prodava knjigar Novak na velikem trgu po 5 kr. — Rokopisi se ne vračajo, neplačani listi ne sprejemajo. — Za oglasila se plačuje od navadne vrstice, če se natisne enkrat, 8 kr., dvakrat 12 kr., trikrat 16 kr., in vsakokrat za kolek 30 kr.

Program avstrijske pravne stranke.

Kamor koli pogledamo: v državne, deželne, narodne, cerkvene, šolske in družbinske razmere, povsod vidimo poškodovanih pravic, nezadovoljnosti in žalostnih razprtij. Svet je zgubil pravo središče, ker se je krščanstvu zneveril ter sebičnosti zapadel; zato je ni več edinosti, ljubezni in miru.

Ne eno izmed vseh avstrijskih ljudstev ni složno; povsod najdemo razprtij in ujedanja med liberalci in konservativci, med „starimi“ in „mladimi“, med ustavki in federalisti, med Slovani, Nemci, Italijani, Magjari, itd. Nijeno vseh teh ljudstev ne zamore samo za se nasprotniku vspešno se ustavljati; grizejo se le posamezne stranke, kar slabi eno kot drugo; narodi pa škodo trpe.

V takih žalostnih razmerah so se najblajši, najbistrejši in najboljši domoljubi raznih narodov, in tudi slovenskega združili na podlagi vsestranske enakopravnosti ter načrtali program, ki zagotavlja ednako pravico vsakemu, zato je stranka imenuje „pravna“ stranka (Rechtspartei.) Ta program je povzdignjen kot veličasten prapor, pod katerim se lahko zberejo vsi pošteni ljudi ktereja koli jezika, katerim je mar za obstanek avstrijske države, za ljubi mir v njej, za pravo svobodo in pravi napredek. —

Stranka „Narodova“ je na Slovenskem dozdaj edina temu programu nasprotna bila. Nočemo naravno trditi, da jej program zato ne ugaja, ker poudarja „krščansko podlago“ v državi; mislimo si še, da oni, ki imajo pri „Narodu“ opraviti, niso stvari na vse strani mirno in objektivno premislili. Čas je torej, da program v jasnem prevodu razglasimo.

S tem programom se Slovenci toliko lažje strinjamo, ker ne odbija našega ožjega, narod-

nega programa, marveč ga še pospešuje, ker poudarja pravna stranka zgodovinske in narodne pravice dežel in ljudstev, v Avstriji so se pa dežele že večkrat razkrojemale in zlagovale. Iz druge strani se pa zloženje dežel in narodnih delov le po postavnih, ustavnih poti goditi zamore; med vsemi strankami v Avstriji je pa edino le pravna stranka, ki bi utegnila še najprej privoliti v to, da se naš ožji, narodni program izvede.

Omenjeni program se glasi:

A.

V državno-pravnem oziru:

Pravna stranka je za to, da

I. Monarhija pod vladajočo najvišjo cesarsko rodovino na podlagi pragmatične sankcije nerazdeljiva vkupej ostane;

II. da se posameznim kraljestvom in deželam v državi ohrani samostalnost, zgodovinska samovlastnost*) in celota; **)

III. da se javno pravo v deželi kakor državni ustavi uravna in lepo razvija na krščanski podlagi.

Da se pa vse to doseže, se morajo po pričanju pravne stranke naslednja načela pripoznati in izvrševati:

1. Deželne pravice se ne smejo drugače spremeniti, kakor po postavnem deželnem zboru z vladarjevim privoljenjem;

2. Pravica, postave dajati, pripada prav za prav deželi, oziroma deželnemu zboru in pa vladarju. — Postavodaja gledé onih zadev, katere so po svoji naravi skupne zadeve, se izroči skupščini poslancev (delegatov) iz deželnih zborov zbranih. — V vseh drugih, ne skupnih zadevah

*) Nasproti sedanjemu centralizmu, kateri je proti oktoberski diplomi.

**) Glej o tem razlaganje v „Gospodarju“ štev. 21. stran 164.

gre postavodaja deželnemu zboru v zavezi vladarjem.

3. Deželnim zborom ostane pridržano, da, če je treba z drugimi deželnimi zbori gledé postavodaje se sporazumeti, volijo za to posebne deputacije; toda samostalnost vsake dežele ostati mora pri tem nedotakljiva.

4. Uprava gledé skupnih zadev pripada ministerstvu, katero pa čez te zadeve segati ne sme; upravo gledé vseh drugih, ne skupnih zadev pa izvršuje deželna vlada, zastopana po deželnem ministru pri cesarju.*) — Ministerstvo za skupne zadeve je odgovorno skupščini deželnih poslancev (ki imajo pravico v teh rečeh sklepati — to so delegacije); deželna vlada je pa gledé uprave ne skupnih zadev odgovorna deželnemu zboru.

5. Tem načelom primerno stališče vsake dežele nasproti vladarju in drugim kraljestvom in deželam se uravna med dotično deželo in vladarjem po posebnem deželnem ustavu (Landesgrundgesetz.).

6. Volilni redi (Wahlordnungen) morajo v resnici razmeram in potrebam dežel primerni biti ter se mora volilna pravica tudi pravično razdeliti in njeno izvrševanje kolikor mogoče zlajšati. —

(Sledi opazka da pravna stranka decemberskega ali Beustovega ustava [1867] ne pripoznava, torej se tudi ne udeležuje delovanja v državnem zboru, ki se opira na ta ustav. Kaj da bodo voditelji stranke zdaj sklenoli, ko pride drž. zbor iz direktnih volitev, še ne vemo.

Avstrijska pravna stranka dela torej pred vsem na to, da se sprava po omenjenih njenih načelih godi ter ustvari ustav, ki bode oprt na trdno podlago deželnih pravic (organische Rechtsentwicklung). (Koniec prih.)

Shod slov. volilcev pravne stranke v Celji

dne 22. junija 1873.

Dan 22. junija 1873 bode v zgodovini štajerskih Slovencev z neizbrisljivimi črkami zapisan, ker utegne, če Bog poštenim prizadevanjem svoj blagoslov podeli, narodno stvar močno ukrepiti.

Dasiravno je čas za razpošiljanje vabil silno kratek bil ter je isti den v Ptuju birmovanje bilo, sešlo se je vendar v g. Kozerjevi vrtni dvorani pri „volu“ nad 130 poštenih slovenskih možakov in gospodov vsacega stan in iz vseh volilnih okrajev: od Mure do Save, od planin gornje Savinske doline do Ptujskih planjav. Od najdalnjih krajev: iz Gornjega grada in Brežič došla so pisma. Podpisani Gornjegraščani naznanjajo, da se popolnoma strinjajo z načeli „pravne stranke“, kakor jih „Gospodar“ zastopa; iz Brežič se je skupščini naznanilo, da se je pod predsedništvom grajščin-

*) To nas pripelje, če pravna stranka zmaga in na krnilo pride, do — „zedinjene Slovenije“, druge naravne poti ni. Vredn.

skega oskrbnika, g. Ant. Pregelna, osnoval volilni odbor, ki v smislu pravne stranke dela ter že zdaj naznanja živo željo: da se preč. g. kanonik Kosar za kandidata postavi.

Za predsednika bil je z navdušenjem izklican g. Herman, za namestoika vrednik „Gospodarja“ in za zapisnikarja g. dr. Gregorec.

Po kratkem nagovoru g. predsednika poprime besedo preč. g. kanonik Kosar. Poročamo le poglavitne misli tega in sledečih govorov. G. govornik obžaluje, da niso navzoči možje, ki so poprej složno z nami delali, zdaj pa na podlagi izključljivo „narodnega“ programa si postavili za kandidata v celjskem okraji g. dra. Vošnjaka, nam pa očitajo, da smo od narodnega programa odpadli! (Živahni, splošnji upor: Nismo! Nečemo!) Pomota nas loči — pravi dalje. Mi umejemo narodni program kot katoliški Slovenci in zvesti Avstrijanci. Kot kat. Slovenci poudarjamo in v sedanjem času še posebno poudarjati moramo pravice katol. cerkve, v ktere segajo nasprotniki od vseh strani. Kaj je pravi narodni program? Načrt krepkega delovanja proti nasprotnikom in za domačo stvar; obramba pravic, ki jih narod že ima, in skrb pribojevati mu tudi onih, katerih še nema, pogrešati pa ne more. V okvir popolnega narodnega programa spada: veljava jezika v javnem življenju; bramba poštenih šeg in navad, prave omike na narodnej podlagi kakor tudi svobode, da se narod po svojem razvija; slednjič bramba sv. vere, katera narodnost vzvišuje, varuje in blaži, da se ne zvrže v slepo, strastno in krivično pagansko narodnost, ki preganja in zatira vse, kar ne moli malika gole narodnosti. Vera je torej bistveni del narodnosti. Zatorej mora tudi zastopnik kat. Slovencev odkritosrčen katoličan biti. (Živahno ploskanje!) Če nasprotniki pravijo: mi smo poprej Slovenci in potem se le katoličani postali, torej gre tudi narodnost pred vero, — je to naravnoč brezglavnost, kajti smo prav za prav najprej bedasti otroci bili in potem se le zavedni Slovenci postali, torej bi tudi po tej čudni logiki najprej morali bedaki biti, potem se le Slovenci. (Veselost!) Če torej naglašamo v narodnem programu tudi vero, se nismo mi narodnemu programu zneverili, marveč oni, ko nečajo o krščanstvu nič slišati! (Istina!)

V drugem oziru je pa izključljivo „narodni“ program „zedinjene Slovenije“ prav za prav program — prihodnosti, potrebujemo pa programa za sedanje delovanje. Za zdaj in morebiti še za dolgo dolgo časa ostane izključljivo „narodni“ program neizvršljiv; le če zmaga pravna stranka, nastane upanje, da se narodni program o pravem času dožene, torej mu le oni, ki spadajo k pravni stranki, pot gladijo. — Razvija potem kratko program „pravne“ stranke, kar so naši umni kmetje prav pazljivo poslušali in z veliko navdušenostjo in možato odločnostjo posebno pritrdjevali onim točkam, ki zahtevajo

ustav na krščanski podlagi in katoliških, verskih šol. Iz tega pa ne sledi, — pravi govornik — da bi duhovniki morali zopet šole nadzorovati, ampak le toliko, da mora učitelj po postavni določbi kateketu zopet mili pomočnik biti v krščanski odreji šolske mladeži.

Za to besedo, ki je bila z največim veseljem in s živo pohvalo ob koncu sprejeta, predlagale so se naslednje resolucije:

I. (Kosar.) Gledé na to, da

a) program pravne stranke poročstvo daje obstanku in razvoju Avstrije;

b) da narodnemu slov. programu ne nasprotuje, nego ga še podpera;

c) da spoštuje pravice in svobodo kat. cerkve, kakor tudi vseh od države priznanih verstev; sklone skupščina tukaj zbranih štajerskih Slovencev, da se popolnoma sklada s programom avstrijske pravne stranke, ter želi in vabi one Slovence, kateri mu še niso pristopili, da mu pristopijo. (Enoglasno sprejeto.)

II. (Dr. Gregorec.) Skupščina izreka, da za stran vodstva volitev na slov. Štirskem priznava v Mariboru že osnovani centralni volilni odbor, kakor tudi v zavezi z njim stoječe okrajne in krajne volilne odbore. (Soglasno sprejeto.)

III. Skupščina postavi kandidata svoje stranke v skupini kmetijskih občin, kakor tudi za mesta in trge celjskega volilnega okraja. — Gledé na to pa, da se je od strani shoda, dne 25. maja t. l. v Celji zbranega v skupini kmetijskih občin kandidat že postavil, se prepušča centralnemu odboru v Mariboru, da z njim v dogovor stopi, ali sprejme program „pravne stranke“ ali ne? Če ne, se podpera edino le kandidat pravne stranke. (Sprejeto.)

Za tem prestane za nekoliko časa zborovanje, da so se volilci celjskega okraja za stran kandidata pogovorili. Po kratkem razgovoru zadoni navdušeni klic: G. Kosar bodi naš kandidat! Ta se zahvali za očitno, splošno zaupanje, ter pravi, da, akoravno le z veliko težavo, prevzame kandidaturu za največjo silo. (Živahni ozdrav!).

Posestnik Kolar iz Konjice priporoča za mesta in trge cel. okr. g. dra. Brusa.

G. Voh iz Konjice poveda, da je omenjeni g. advokat v Celji dne 25. maja bil za kandidata postavljen in je tudi temu se bil udal, da je pa zdaj, vidši razpor v narodni stranki, v Ljubljani naznanil, da ne kandidira. Ali bi hotel od pravne stranke kandidaturu prevzeti ali ne, tega govornik ne ve.

G. profesor Žitek je za to, da se dr. Brus gledé sklepa 25. maja za kandidata postavi.

Dr. Uлага predlaga, da, ker se ne ve, kako da g. odvetnik misli, se naj prepusti osred-

njemu odboru v Mariboru, da z njim v dogovor stopi, kar je bilo enoglasno potrjeno.

Prof. Žitek poroča o volilnem shodu v Ptuj dné 11. maja. Povabila so bila poslana vsem odličnim narodnjakom ptujskega okraja brez razločka, pri kateri stranki da je kdo. Imenovali so se trije kandidati, a za g. Hermana je bilo 88% glasov. Peščica onih, ki niso zanj glasovali, je potem sama obljubila delati za-nj. Toliko bolj se je čuditi, da se od neke strani z nasprotnim kandidatom grozi. V štev. 135. je namreč očitno izrekel „Narod“, „da bodo oni, ki so začeli narodni program podirati (? Vredn.), da bi nekega nemškega „pravnega“ namesto njega postavili, že sprevideli, da nameravajo proti vodi plavati“. — Naopak; oni, ki na tistem proti izvoljenemu kandidatu delajo, se utegnejo prepričati, da so proti vodi hoteli plavati. —

Posestnik Jan. Vivot razloži, da oni praviki, ki so 25. maja v Celji bili, zaupanja ne zaslužijo, ker še celó zagovarjajo postave, ki so v nasprotju z verskim prepričanjem katoličanov. Priporoča kmetiskim volilcem, da lepo složno delajo z duhovniki pri volitvah, kajti „nikdar nismo propali, kadarkoli smo imeli duhovnike med volilci“. (Živa pohvala.)

Kanonik Kosar ob koncu priporoča, da se volilci že pri volitvi volilnih mož prav živo udeležijo, ter se naj nobeden ne izgovarja, češ, bodo že drugi namesto mene šli. Žalibog da večjidel le poštenjaki doma ostajajo, kar nikakor biti ne sme.

G. Gomilšak iz Radgone predlaga, da naj skupščina „Slov. Gospodaru“ zahvalo in zaupanje izreče za to, ker tako pogumno in previdno vse koristi slov. ljudstva zastopa. Skupščina pritrdi prisrčnimi živio—klici.

G. dr. Klemenčič iz Ljutomera pozdravlja v imenu svojega okraja kandidata g. Hermana izrekaje mu popolno zaupanje, kakor mu ga je pismena zaupnica s 130 podpisov že izrekla.

Prvosednik sklone s primernim nagovorom zborovanje.

Naj temu poročilu še pristavimo, da je vladal najlepši red in neka posebna prisrčnost in sloga. Naši kmetje so zopet pri tej priliki pokazali, da prav dobro umejo javne zadeve, in da so skoz in skoz vrli krščanski poštenjaki, udani sv. cerkvi in svojej narodnosti. Slava jim!

Cerkvene zadeve.

Novi zvonovi v Šent. Jungerti na Pohorju.

Ni ga kinča pri cerkvi, ki bi dalje okrog slovel, kakor mogočnih zvonov lepo ubrano petje. Verni Slovenci, ki so pred nami gorati Pohorje bili in obdelovali, so na vsakem solnčnatem griču postavili belo cerkvico; njih zarodniki pa si prizadevajo delo pridnih rok olepšano mlajšemu rodu